

OSMANLI COĞRAFYASINDA İSİM VERME GELENEĞİNE BİR ÖRNEK: BELGRADCIK*

Berna ÇAÇAN ONGUN¹

Öz

Bu çalışma 1844-1845 yıllarına ait temettü defterlerindeki bilgiler temel alınarak Vidin'e bağlı Belgradcık bölgesinde yaşayan Müslüman, gayrimüslim ve Kıpti ahalinin kullandıkları isimleri tespit etmek üzere hazırlanmıştır. Kıptiler için Osmanlı kayıtlarında Çingene, Çinganiyan ve Çingane ifadeleri de kullanılmıştır. Çalışma içerisinde yerli ve yabancı kaynaklar ile arşiv belgeleri kullanılmış; Osmanlı toplumunu oluşturan farklı kültürel yapıların isim verme gelenekleri, hangi isimleri kullanmayı tercih ettikleri, bu isimlerin verildiği süreçler ile bunların sosyokültürel, sosyoekonomik koşulları dönemin konjonktürel yapısı içerisinde ele alınmaya çalışılmıştır. Temettü defterlerinde yer alan bu isimler kimi zaman dönemin görevlileri tarafından kayıtlara, telaffuz özelliklerinden dolayı yanlış aktarılmış olabileme ihtimallerinden ötürü birkaç versiyonuyla beraber verilmiştir. Mesela bu defterlerde Türkçe'nin yapısı Slavca'nın 'ts' sesini vermediği için bu isimler kayıt edilirken 'ç' sesi kullanılmıştır. Çalışmada toplumların yeni doğan üyelerine isim verme süreçlerinde dini duygularının, atalara olan bağlılıklarının, sosyoekonomik koşulların, geleneksel yapının son derece etkili olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: XIX. Yüzyıl, Osmanlı İmparatorluğu, Belgradcık, Temettuat Defterleri, Şahıs İsimleri
JEL Sınıflaması: D8, D83, Z1

AN EXAMPLE OF NAMING TRADITION IN OTTOMAN GEOGRAPHY: BELOGRADCHIK

Abstract

This study was prepared to establish the names used by the Muslim, non-Muslim and Coptic people living in Belogradchik of Vidin, based on the information in the dividend books of the years 1844-1845. In the Ottoman records, for the expressions Copts, Çingene, Çinganiyan and Çingane were also used. Domestic and foreign sources and archive documents were used in the study; the naming traditions of the different cultural structures, constituted the Ottoman society, were tried to be discussed within the conjunctural structure of the period by which names they preferred to use, the processes that these names were given in their socio-cultural and socio-economic conditions. These names in the Temettuat books were sometimes given in several versions due to the possibility that they were transferred incorrectly to the records by the officials of the period due to their pronunciation characteristics. For instance in these books, since the structure of Turkish language doesn't give 'ts' sound of Slavic. Instead of this 'ç' sound was used when recording these names. In the study, it was seen that religious feelings, devotion to ancestors, socio-economic conditions and traditional structure were extremely effective in the process of naming the newborn members of the societies.

Keywords: XIX. Century, Ottoman Empire, Belogradchik, Temettuat, Personal Names
Jel Classification: D8, D83, Z1

*Bu makale İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü tarafından kabul edilen 2016 tarihli *Temettuat Defterlerine Göre 19. Yüzyıl Ortalarında Belgradcık'ın Sosyal ve Ekonomik Hayatı* isimli tezden türetilmiştir.

¹Doktora Öğrencisi, Bursa Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, cacanberna@gmail.com. ORCID: 0000-0002-8747-1096

1. Giriş: Belgradcık'ın Osmanlı İdaresine Geçışı ve Nüfus Sayımları

Balkan coğrafyasında yer alarak stratejik bakımdan önemli bir şehir olan Belgradcık Vidin'e bağlıdır. XIV. Yüzyıla beraber Osmanlı idaresine geçmiştir. Osmanlının Balkanlara ilk girişi için 1363 yılındaki Edirne'nin fethi son derece önemlidir. 1389'da Kosova ve 1393'de Tırnova fetih edilir. Belgradcık'ın yer aldığı Vidin ise 1396'da Osmanlı idaresine geçmiştir (Köksal-Erkan, 2007, s. 2-3).

Osmanlı devletinde özellikle Tanzimat Fermanının ilanı ile beraber nüfus sayımlarına önem verilmiştir. Bu doğrultuda gerek vergi verebilecek kişileri tespit etmek gerekse Osmanlı coğrafyasını oluşturan hane sayılarını ortaya çıkarabilmek için nüfus sayımları yapılmıştır. Bu amaç doğrultusunda vergi mükellefi hane sayılarını belirlemek amacıyla Osmanlı'da temettü sayımları yapılmış bu sayımların yazıldığı defterlere de temettü defterleri denilmiştir. Bu amaç doğrultusunda 1844-45 yıllarına ait sayımlar ışığında Belgradcık'a ait 5 adet temettü defteri oluşturulmuştur. Bu defterler 552 sayfadır ve eksik sayfalar da bulunmaktadır. Burada yer alan verilere dayanarak Belgradcık'taki yerleşim yeri sayısı 38 adettir. Bu yerleşim yerlerinde yaşayan kişiler hane sayıları üzerinden kayıt edilmiştir. Dolayısıyla nüfusu bulmak amacıyla bu hane sayıları Ömer Lütfü Barkan'ın bir haneyi tahmini bir rakam olan 5 ile çarpma metodu üzerinden hesaplanmıştır. Bu 5 sayısının yanında 4, 6 ve 7 sayıları tahmini nüfus sayısını bulmada kullanılarak bir varyasyonlar çeşitliliği sağlanmıştır. Bu varyasyonlara göre 1.494 haneye sahip Belgradcık kazasında hane sayısı 130 olarak hesaplanan Müslüman ahalinin nüfusu 4 ile çarpılınca 520; 5 ile çarpılınca 650 ve 7 ile çarpılınca 910 gibi rakamlar vermiştir. 1.262 haneye sahip Gayrimüslim ahalinin nüfusu 4 ile çarpılınca 5.048; 5 ile çarpılınca 6.310 ve 7 ile çarpılınca 8.834 rakamlarını vermektedir. 102 haneye sahip Kıptiyan ahalinin nüfusu ise 4 ile çarpılınca 408; 5 ile çarpılınca 510 ve 7 ile çarpılınca 714 rakamlarını vermiştir. O halde 1.495 hanelik Belgradcık kazasının tahmini nüfusu 4 ile çarpılınca 5.976; 5 ile çarpılınca 7.470 ve son olarak ta 7 ile çarpılınca 10.458 rakamını vermektedir.

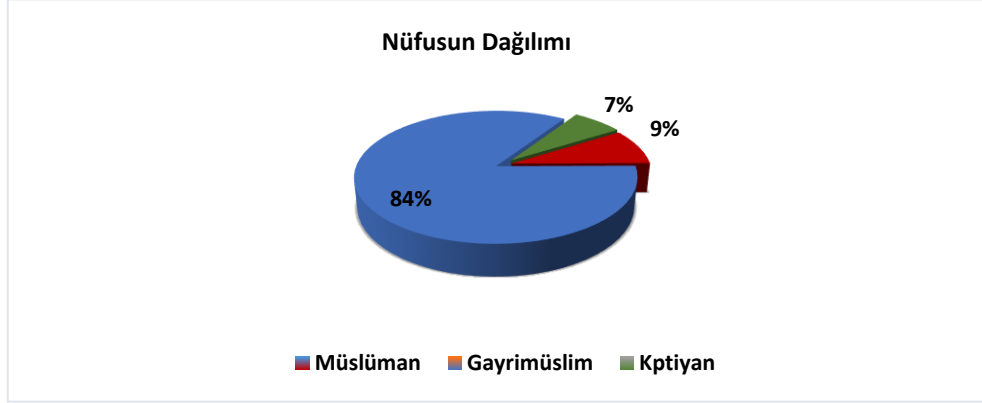
Tablo 1: Belgradcık'taki Hane Sayısı İle Tahmini Nüfus

Cemaat Adı	Hane Sayısı	X 4	X 5	X 7
Müslüman	130	520	650	910
Gayr-i Müslim	1262	5048	6310	8834
Kıptiyan	102	408	510	714
Toplam	1494	5976	7470	10458

Kaynak: Ongun, 2016, 62.

Belgradcık'a ait olan 5 temettü defterine göre (BOA, NFS.d.,nr., 15480, 15481,15482, 15808, 16014) Belgradcık'ta yaşayan üç grup insan topluluğu bulunmaktadır. Müslümanlar, Gayrimüslimler ve Kıptiler.

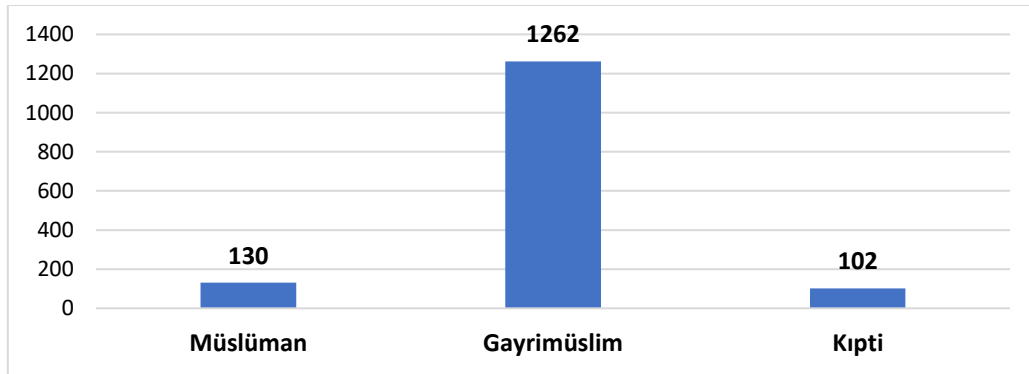
Şekil 1: Belgradcık Nüfus Dağılımı

Kaynak: Ongun,2016, 63.

Bunlar arasında en yoğun olan nüfus % 84'lük dilim ve 1.262 hane sayısı ile Gayrimüslimlere aittir. İkinci sırada ise %9'luk dilim ve 130 hane sayısı ile Müslümanlar gelmektedir. Belgradcık kazasında nüfusları en az olan grup ise %7'lik dilim ve 102 hane sayısı ile Kıptiyan'dır.

Şekil 2: Belgradcık Hane Sayısı

Kaynak: Ongun,2016.

2. Belgradcık'ta Kullanılan Şahıs İsimleri

2.1. Müslüman İsimleri

Toplumunu oluşturan bireylere verilen isimler aslında toplumun yapısıyla ilgili son derece önemli bilgiler sunar. Müslüman Türklerin isim verme gelenekleri İslamiyet'i seçmelerinden önce ve

sonrasında farklılıklar gösterir. Türklerin Şaman inançlarının doğası gereği bu isimlerde doğaya ait sembollerin olduğu görülür. Şahin, Bozkurt, Demir ve Arslan bunlara örnek verilebilir. Bu ve benzeri isimler İslam inancından sonra da devam etmiştir. Nitekim günümüzde de bu isimlere rastlanmaktadır. Türklerin Müslüman oluşuyla beraber bu etki yaşamlarının her alanına etki etmiştir. Bu alanlardan biri de isimleri olmuştur. Türkler özellikle, İslam inancının mukaddes isimlerini çocuklarına vermiştir. Ancak İslam öncesi geleneğinden de kopmamış ve geçmişten getirdikleri isim verme geleneklerini de korumaya devam etmişlerdir. Mesela Türkler arasında doğan çocuğun uzun ömürlü olması niyetiyle verilen bir isim olan Yaşar ve Dursun isimleri buna örnek olmuştur (Aras, 1988, s.332-333; Sümer, 1999, s. 17-21). Her ne kadar bu geleneksel yapı sürdürülmüşse de zaman içerisinde İslam dinin etkisiyle İslam inancının mukaddes isimlerini vermek yaygınlaşmıştır. Özellikle de Balkan coğrafyasında yaşayan Türkler bu geleneği daha yoğun bir şekilde sürdürmüşlerdir. Bunun belki de en önemli nedeni kendi topraklarından, Anadolu coğrafyasından uzakta oluşları bir etken olmuş olabilir (Köksal, 2006, ss. 88-89). Gerçekten de Balkan coğrafyasında yaşayan Müslüman Türkler için isim verme eylemi son derece önemli bir ritüele dönüşmüştür. Osmanlının Balkanları fethetmesiyle beraber geçen süreçte buraları bir Türk-İslam toprağına dönüştürme faaliyetleri sırasında Müslümanlığa ait isimlerin verilmesi özellikle tercih edilmiştir. Ayrıca Müslüman Türkler kendi kimliklerini koruyabilme adına da böyle bir tercihte bulunmuştur.

Gerek temettü defterlerinde ve gerekse Osmanlı nüfus sayımlarına ait diğer arşiv belgelerinde olsun isim kaydı özellikle önemlidir. Belgradcık'a ait temettü defterlerinde her bir hane hane reisi ismi ile kayıt altına alınmıştır. Dolayısıyla bu hanelerin kayıtlarını tutmada ve takip etmede ve bu ailelerinin kaçının bugüne kadar geldiğini belirlemede önemli bir kaynak özelliği görmektedir (Kütükoğlu, 2007, s. 28)

Müslümanlar isimlerinde çeşitli lakaplar, unvanlar ve sıfatlar kullanmışlardır. Hacca giden Hacı, sakat olan Topal gibi isimler kullanmış; yaptıkları işlere, mesleklere ve eğitim seviyesine göre adlandırılmışlardır. Bu durum temettü defterlerine de yansımıştır (Köksal, 2006, s. 85). Dolayısıyla aslında bu isimler kişilerin mesleklerini, toplum içindeki sosyal ve ekonomik konumlarını göstermek açısından da önemli ipuçları vermektedir (Kütükoğlu, 2007, s.39).

Belgradcık temettü defterlerine göre Belgradcık'ta yaşayan Müslümanlar 27 adet farklı isim ile 11 adet farklı lakap kullanmıştır. Bu belirtilen isim ve lakaplar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir. Belgradcık Türkleri arasında en sık kullanılan isim 9 hane reisi ismi ile Mehmet ismidir. Mehmet Anadolu coğrafyasında Peygamber Efendimiz'i belirtmek için saygı amacıyla

kullanılan bir isimdir. Gerek Anadolu’da gerekse Balkan coğrafyasında Müslümanlar arasında en çok kullanılan isimler arasındadır (Kütükoğlu, 2007, s. 35-36; Oğuz, 2013, s. 22; Sert,2011, s. 42; Şahin, 2010-56; Erol,1999, s. 469).

Tablo 2: Müslüman İsimleri ve Kullanma Sıklığı

İsimler	Adet	İsimler	Adet	İsimler	Adet
Abbas	1	İbrahim	4	Süleyman	4
Abdullah	1	İsmail	3	Yahya	3
Abdurrahman	1	Yaşar	2		
Abdüssalem	1	Mehmet	9	Yusuf	2
Ahmet	5	Muharrem	1	Veli	1
Ali	4	Mustafa	6	Toplam Hane Reisi	76
Arif	1	Osman	7		
		Ömer	5		
Hacı	3				
Halil	1				
		Reşid	1		
Hasan	4	Rüstem	1		
		Salih	2		
İbiş	1	Selimced	2		

Kaynak:BOA,NFS.d.,nr., 15480,15808

Mehmet ismi gibi Ahmet ve Mustafa isimleri de Peygamber efendimizin isimlerinden olup Ahmet ismi Belgradcık’ta 5 kişi tarafından Mustafa ise 6 kişi tarafından kullanılmıştır. Dört halifeden Ali, Osman ve Ömer isimleri de tercih edilenler arasındadır. Aynı şekilde peygamber isimleri de kullanılmıştır. Süleyman, Yahya, Yusuf ve İbrahim kullanılan isimler arasındadır (Kabir,1990, s.105). Müslüman Türkler arasında birçok menkıbeyle anlatılan Yusuf peygamberin ismi güzelliği temsil etmektedir (Erol, 1999, s. 667). Belgradcık Türkleri arasında kullanım sıklığı en az isimler ‘abd’ kelimesiyle başlayan isimler olup Allah’a ait sıfatların belirtilmesinde kullanılmaktadır (Kabir, 1990, s. 99-103). Müslümanlığın önemli aylarından biri olan Muharrem ismi bir kişi tarafından kullanılmış olup mana itibariyle saygı duyulan ve terim itibariyle de haram kılınan manasındadır (Yaşaroğlu, 2006, s. 4-5).

Balkan coğrafyasında Tasavvufi inanışın çok yaygın olmasından ötürü dergah kültürü dolayısıyla bu kültüre ait isimlerin kullanımı Müslümanlar arasında yaygındır. Müslüman Türklerin bu gelenekleri edebiyatlarına da yansımıştır. Nitekim Yahya Beyatlı tasavvufun Balkanlardaki etkisini “*Anadolu’da hele Rumeli’de her yol üstünde...Her tepede görülen türbelerde yatan veliler...*” ifadeleriyle dile getirmiştir (<http://tdkterim.gov.tr>). Belgradcık’ta bir kişi Veli ismini kullanmıştır.

Dinin buyruklarına göre yaşayan ve faydalı insan anlamındaki Sâlih ismi de özellikle kullanılan isimler arasında olup kullanan hane reisi sayısı ikidir (Çağrı, 2009, s. 31-32). Hem lakap hem de isim olarak kullanılan Hacı kelimesi Müslümanlar arasında sevilen ve saygı duyulan bir kelimedir (Erol,1999, s. 370). Belgradcık’ta bir kişi tarafından kullanılan İbiş ismi İbrahim isminin kısaltılmış şekli olup klasik Türk orta oyunu ve tiyatrosunda maskaralık yapan karakter için kullanılmaktadır (Gençosman, 1975, s. 115).

Belgradcık temettü defterlerinde üç hane reisi ikişer isim kullanmıştır. Diğerleri ise tek isim kullanarak bazen de lakap, sıfat ve unvan kullanmayı tercih etmişlerdir. Bu lakaplar ve sıfatlar kişilerin dış görünüşlerine, kültürel ve ekonomik durumlarına göre şekillenmiştir. Ten rengine göre Kara, küçük yaşta olanlara Sabi, uzvi sakatlıklarına göre *çolak* ve Topal, hacca gidenlere Hacı, sancak taşıyan anlamında Alemdar ve eğitim görenler için kullanılan Efendi kelimeleri kullanılmıştır (Köksal, 2006, s. 85; Develioğlu, 2011, s.1085; Kütükoğlu, 2007, s.49; Erol, 1999, s. 310).

Tablo 3: Müslümanların Kullandıkları Sıfatlar

Sıfatlar	Adet	Sıfatlar	Adet
Hacı	4		
Alemdar	1	Çolak	1
Efendi	2	Şahin	1
Yüzbaşı	1	Küçük	1
Sabi	1	Hafız	1
Berber	2	Kara	1
		Derviş	1

Kaynak:BOA,NFS.d.,nr., 15480,15808

Bütün bu verilerden Belgradcık'ta yaşayan Müslüman Türklerin özellikle dini karakterli isimleri kullanmayı tercih ettikleri görülmektedir. Nitekim Osmanlı toprakları içerisinde bulunan Balkan coğrafyasında yaşayan diğer birçok şehirde de durum bu şekildedir. Burada yaşayan Müslümanlar ilk olarak Hz. Peygambere ait olan isimleri kullanmayı tercih ederken ikinci sırada dört halifeye ait isimler gelmektedir. Hz. Peygamberin torunlarına ait isimler olan Hasan ve Hüseyin ise Türklerin kullanmayı sevdiği isimler arasındadır (Köksal, 2006, s.48; Kütükoğlu, 2007, s.35).

2.2. Gayrimüslim İsimleri

Toplumlar arasında isim verme geleneklerinde benzerlikler bulunmaktadır. Müslümanlarda olduğu gibi Gayrimüslimlerin isim verme alışkanlıklarında da inanç yapılarının son derece etkili olduğu görülmektedir. IX. Yüzyılda Bulgarların Hıristiyanlığı kabul etmeleriyle beraber bu durum isimlerine de yansımıştır. Özellikle İsa'nın on iki havarisine ait isimler, Hıristiyanlık inancının kutsal saydığı azizlerin isimleri ile yine bu inancın kutsallık atfettiği melek isimleri en meşhur isimler arasında yer almıştır. Ayrıca Bulgar geleneğinde isim koymanın kültürel bir yönü de vardır. İlk çocuk eğer erkekse babasının babası kız ise babasının annesi ismini; ikinci çocuk ise erkek ise annesinin babası kız ise annesinin annesi ismini alırdı. Buradaki temel amaç ismin yaşatılması geleneğiydi (İliçev, 2012, s.10-20). Ayrıca Bulgar isim verme geleneği koruma amaçlı ve dilek amaçlıdır Bir başka ifade ile Türkçe yaşasın anlamında kullanılan Yaşar ismi gibi Bulgarca hayatta kalsın anlamında Jivko ismi kullanılır. Luben ismi ise sevilsin manasındadır (İliçev, 2012, s.12 ve 172; Kovaçev, 1995, s.595)

Belgradcık'ta yaşayan Gayrimüslimler Belgradcık temettuat defterlerine göre 201 adet farklı isim kullanmıştır. Ayrıca Türkçenin telaffuzundan ötürü Bulgarca isimler Temettuat defterlerine Osmanlıca kayıt edilirken bazı ses düşmeleri ve hatalar olmuştur. Mesela bu isimlerden bazıları İsyoco (Stoyço), İstoya (Stoya), İstoyan (Stoyan), Sono (Tsono), Tirifun (Trifun), İsladko (Slatko), İspas (Spas), İstayko (Stayko), İstamen (stamen), İstan (Stan), İstanko (Stanko) , İstefan (Stefan), İstoyo (Stoyo), Zalko (Jelko) ve Zivo (Jivo) şeklindedir. Parantez içinde belirtilenler Bulgarca isimlerin doğru yazılış şeklidir.

Aşağıdaki tabloda yer alan her ismin bir anlamı bulunmaktadır. Mesela Gılıp ismi güvercin, Jivko hayat, Dragan değerli, Zlatko altın, Kamen taş, Lozan asma, Milko sevimli manalarından gelmektedir. Belgradcık'ta yaşayan Gayrimüslimler arasında en çok tercih edilen isimlerin başında 100 hane reisinin kullandığı Tanrı bağışlayıcıdır anlamındaki İvan ismi yer almaktadır. İkinci sırada hayatta olmak manasındaki Jivko ve üçüncü sırada ise İstoyan ismi gelip hayatta

kalmak anlamındadır (İliçev, 2012, s. 289 ve 831). Bu tablolardaki hane reisi sayısı ile yukarıda belirtilen hane sayıları arasında meydana gelen farklılık bazı isimlerin okunamamasından ötürüdür.

Tablo 4: Gayrimüslim İsimleri ve Kullanım Sıklıkları

İsim	Adet	İsim	Adet	İsim	Adet	İsim	Adet	İsim	Adet	İsim	Adet
Agnad	1	Diso	1	Jelesko	1	Milad	1	Pırvul	9	Vidan	7
Aço	1			Jiluko	1						
Aleksi	2	Doko	1	Jive	6	Miladen	33	Pirayko	1	Vidin	1
Andre	1	Dolcu	1	Jivko	67	Milan	2	Poyu	1	Vidko	1
Andri	1	Dolko	1	Jivkop	1	Milço	1	Raco	1	Vilatko	1
Antonas	1	Donço	1	Jivol	1	Milinko	1	Radil	1	Volcu	18
				Kalu	1						
				Kalo	1	Milno	1				
Bogdan	1	Geno	1	Kamen	9	Milko	4	Rankel	4	Volku	2
Bogvin	1	Gino	1	Kanço	7	Milo	1	Rayko	1	Volu	1
Boje	1	Giro	1	Kınço	1	Miloya	1	Rayo	1	Vulço	4
Bojin	8			Kino	1	Mişo	8	Rayoko	1	Vulko	1
Bonço	17	Golup	4	Koçu	7	Mito	2	Risto	10	Yakim	1
Bono	5	Goyko	1	Konu	1	Mitre	18	Rosin	1	Yanço	1
Boyan	1	Görgi	28	Kostatin	2	Monu	1	Sava	6	Yanko	2
Boyko	1	Groyo	1	Koyo	3	Naşko	1	Simon	8	Yankol	1
Cano	2	Gulup	2	Kristo	20	Nayden	15	Sirtko	1	Yano	11
				Kuro	1			Solu	1		
Cino	1	Isladko	1			Nedelko	11	Sono	2	Yavon	4
Colu	3	Istanko	3	Lazar	13	Neço	3	Tarçiko	1	Yilinko	3
								Tani	1		
Conko	1			Lilko	1	Nenko	1	Tirifun	1	Yolu	2
Cono	29	Istefan	3	Lilo	18	Neşo	1	Todor	48		
Conu	3	Istoya	4	Lozan	5	Netko	1	Tomu	3	Yovço	19
Corcu	10	Istoyan	56	Luben	1	Niko	11	Tonço	1	Yoto	2
Çako	1	İvan	100	Luço	1	Nikola	47	Tonu	2	Yovanco	2
		İzdrafko	4	Luko	1	Nikolço	1	Toşu	13	Zalko	2

Çiko	10	İgnad	6	Maçe	1	Ninco	1	Toto	1		
				Mako	1						
Çoku	4	İço	1	Maço	2	Nino	6	Traço	1	Zivo	3
Çolu	8	İliya	23	Marinço	1	Nişo	16				
						Osman	1				
Çotku	22	İspas	19	Marinko	5	Pavle	8	Valko	31		
Damyam	1	İstamen	3	Marko	21	Peço	2	Vaço	1		
Danco	2	İstan	3	Mati	2	Peşko	1	Vasil	2		
Dano	1	İstanko	2	Miço	2	Peşo	36	Vasiliko	1		
David	1	İstayko	2	Mihail	1	Petko	33	Vasilin	1		
Dıragon	2	İstelan	1	Mihalko	1	Petre	40	Vasilyan	2		
Dilo	1	İstoyço	1			Peyo	2	Velko	7		
Dimitri	3	İstoyo	1	Miko	8	Pırva	1	Velu	8		+16
Dimyan	1			Milaço	3	Pırvan	3			Toplam	1.223

Kaynak: BOA,NFS.d.,nr.,15481,1582,16014

2.3.Kıpti İsimleri

Kıptilerin ismi Osmanlı Devleti'ne ait kayıtlarda Kıpti, Kıptiyan, Çingene, Çingane, Çinganiyan terimleri şeklinde geçmektedir (Şerifgil, 1981, s. 127). Kıptiler de gayrimüslimler gibi cizye ödemiş; bir Kıpti Müslüman olunca da cizye ödemeye devam etmiştir (Altınöz, 2009, s. 230-231). Kıptilerin (Günümüzdeki adı Ciganin) isim verme geleneklerinde ilk olarak öne çıkan özellik çok fazla kullandıkları kısaltmalardır. Bunun en önemli nedeni nüfus defterlerine kulaktan nasıl duyulduysa öyle yazılmasıdır. Bu durum da isimlerin bu defterlere yanlış bir şekilde kayıt edilmesine sebebiyet vermiştir (Altınöz, 2009, s. 6-7).

Tablo 5: Kıpti İsimleri ve Kullanım Sıklıkları

İsim	Adet	İsim	Adet
Aço	1	Mako	2
Alço	1	Mano	1
Ali*	1	Mehmet*	1
Ayrabolu	1	Miladen	1
Ayto	1	Nayden	1
Daço	1	Nedelko	1
Damo	1	Nino	1

Demir	1	Osman*	9
Dimo	1	Peko	1
Goço	1	Petko	1
İbro	1	Selim*	1
Jivko	1	Tani	1
Kalo	1	Todor	2
Kalu	1	Veli	3
Kurto	4	Vulço	1
Toplam	46	Yovko	1

Kaynak:BOA,NFS.d.,nr., 15481

Temettü defterlerine göre Belgradcık'ta yaşayan Kıptiler 31 adet farklı isim kullanmıştır. Kıpti ahalinin kullanmayı en çok tercih ettiği isim 9 kişiyle Osman'dır. Ayrıca Kıptiler arasında 1 kişi Mehmet 1 kişi Selim,1 kişi Ali ve 3 kişi de Veli ismini kullanmıştır. Dolayısıyla 16 adet Müslüman hane reisi vardır. Bu Müslüman olduğu düşünülen hane reisleriyle ilgili bir diğer önemli durum isimlerinin sonunda Kıpti kelimesinin kullanımınıdır. Mesela Osman ismi *Osman Veled Kurto Kıpti* şeklinde yazılmıştır. Bu durum Müslüman isimli bu kişilerin Kıpti ahaliden ayrıldıklarını düşündürmektedir. Kıptiler arasında en çok kullanılan ilk üç isim sırasıyla Osman, Kurto ve Veli isimleridir.

Kıptiler isim koyarken geldikleri bölgeleri yaşatmak istemiş bu durumu adlarına da yansıtılmışlardır. Örneğin Tekirdağ Hayrabolu'dan geldiği tahmin edilen bir aile geçmişine sahip çıkmak isteyerek yeni doğan çocuklarına bu isim olarak tercih edilerek Kıpti taifesinin ve Balkan coğrafyasının konuşma dilinin bir yansıması olarak kendisine Ayrabolu ismi verilmiştir (Altınöz, 2009, s. 80).

Yukarıda belirtildiği üzere Kıpti isim verme geleneğinin en önemli özelliklerinden birisi kısaltma isimlerin kullanılmasıdır. Mesela Mako Manko'dan, Dako Yordan'dan ve Peko Petko'dan gelmektedir. Diğer yandan Batı kaynaklı araştırmalar Çingenelerin dini inanış yönünden Müslümanlar ile Hıristiyanlar arasında kaldıklarından bahseder. Bulgar ad verme geleneğinde Müslüman ismi olanlara *Türk Romanları* denilirken Hıristiyan ismi olanlara ise *Bulgar Romanları* denilmektedir (İlçev, 2012, s.136; Kovaçev, 1995, s. 327-33).

3. Sonuç

Belgradcık'a ait olan temettü Defterlerine göre bu bölgede Müslim, Gayrimüslim ve Kıptiler yaşamaktadır. Bu farklı cemaatlerden gelen hane reisleri defterlere kayıt edilirken hangi cemaatten geldikleri kelimelerle belirtilmiştir. Mesela Müslümanlar için *Bin* kelimesi, Gayrimüslimler için *Veled* ve *Zimmi* kelimeleri ve Kıpti taife için ise *Kıpti* ve *Veled* kelimeleri kullanılmıştır. Bu belgelerde kullanılan *bin* ve *veled* kelimelerinin anlamı *oğlu* manasındadır.

Müslümanlar arasında isim verme geleneğini yönlendiren temel etken dini inanışlar ve sosyal statü olmuştur. Müslüman Türklerin özellikle Balkan coğrafyasının fethiyle beraber başlayan süreçte Anadolu'dan Balkanlara göç edişleri neticesinde milli ve dini duygularını koruma istekleri isimlerine yansımıştır. İslam inancı ve Türklük duyguları isimlerde yaşatılmıştır. Bu nedenle olsa gerek ilerleyen süreçlerde Bulgaristan'daki Türk izleri silinmeye çalışıldığı dönemde ilk iş olarak Türklerin isimlerini değiştirme yoluna gidilerek bu isimler Hıristiyanlaştırılmaya çalışılacaktır. Bulgaristan'da yaşayan gerek Gayrimüslimler ve gerekse Kıptiler arasında da inancın ve geleneksel yapının isimlerde yaşatılmaya çalışılarak günümüze kadar geldiği görülmektedir.

Kaynakça

- ML.VRD.TMT.d., nr. 15480.
ML.VRD.TMT.d., nr. 15481.
ML.VRD.TMT.d., nr. 15482.
ML.VRD.TMT.d., nr. 15808.
ML.VRD.TMT.d., nr. 16014.
Altınöz, İ. (2009). *Osmanlı Toplumunda Çingeneler*. Ankara, TTK.
Aras, Ö. (1988). *Ad Koyma (Tesmiye)*, DİA, Cilt. I, Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
Çağrı, M. (20009). *Sâlih*, DİA, Cilt. XXXVI, Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
Develioğlu, F. (2011). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. Ankara, Aydın Kitabevi Yayınları.
Erol, A. (1999). *Adlarımız Şarkılarla Türkülerle ve Tarihi Örneklerle*. İstanbul, Turan Kültür Vakfı.
Gençosman, K. Z. (1975). *Türk İsimleri Sözlüğü*. İstanbul, Hür Yayınları.
Hacısalihioğlu, M. (2001-2008). *Südosteuropäische Ortsnamenskordanz Teil: Bulgarien, Deutsche Forschungsgemeinschaft*. Münih.
İlçev, S.(2012). *Bulgar Ad ve Soyadları Sözlüğü*. Sofya, Bulgar Bilimler Akademisi Yayınevi, (Stefan İlçev, Reçnik Na Liçnite İ Familnite İmena Na Bilgarite, Sofya, 2012).
Kabir, B. M. (1990). *A Guide to Islamic Names*. Saudi Arabia, Safa Press.
Köksal, Y. Ve Erkan, D. (2007). *Sadrazam Kıbrıslı Mehmed Emin Paşa'nın Rumeli Teftişi*. İstanbul, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
Köksal, O. (2006). *XIX. Yüzyılda Bir Osmanlı Ordugah Kasabası Şumnu*. Ankara, Araştırma Yayınları.
Kütükoğlu, M. (2007). *XIX. Asır Ortalarında Tavas Kazası*, İstanbul, Milenyum Yayınları.
Kovaçev, N. (1995). *İstatistiksel Etimolojik Kişi İsimleri Sözlüğü*, Veliko Tırnova, PİK Yayınevi. (Nikolay Kovaçev, Çestotno-Etimolojiçen Reçnik Na Liçnite İmena, PİK, Veliko Tırново, 1995).
Oğuz, M. K. (2013). *Temettuat Defterlerine Göre Lâpseki Kazası'nın Sosyo-Ekonomik Yapısı (1844-1845)*, Çanakkale On sekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı Tarih Eğitimi Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. No:443501.
Ongun, B.Ç.(2016). *Temettuat Defterlerine Göre 19. Yüzyıl Ortalarında Belgradcık'ın Sosyal ve Ekonomik Hayatı*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi. No:10126468
Selçuk, H. (2012). *Vidin'de Toplumsal Hayat:13 Numaralı Şer'iyye Sicillerine Göre (1698-1699)*, Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt. 4(14).
Sert, S.(2011). *Temettuat Defterlerine Göre Edirne Şehri*. Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde. No:290082
Sümer, F.(1999). *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*. İstanbul, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı.
Şahin, A. Ç.(2010). *5141 Numaralı Temettuat Defterine Göre Sakız Şehir Merkezinin Etnik ve İktisadi Özellikleri (1260)*. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir.
Şerifgil, Enver M.(1981). *XVI. Yüzyılda Rumeli Eyaletindeki Çingeneler*. Türk Dünyası Araştırmaları, S. 15, İstanbul.
Yaşaroğlu, M. K.(2006). *Muharrem*, DİA, Cilt. XXXI, Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

<http://tdkterim.gov.tr> (Erişim tarihi: 23.04.2024)